

درس خارج فقه استاد حاج سید مجتبی نورمفیدی

موضوع کلی: نکاح

تاریخ: ۳۰ مهر ۱۳۹۹

موضوع جزئی: مسئله ۱۸ - حکم نظر به تصویر زن - مقام سوم: نظر به تصویر زن - دلیل تفصیل بین بخش

مصادف با: ۴ ربیع الاول ۱۴۴۲

مستقیم و غیرمستقیم و بررسی آن - بررسی حکم نظر به نقاشی

جلسه: ۱۷

سال سوم

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

بحث در خاتمه‌ای بود که در مسأله نظر به زن نامحرم مطرح شد؛ در این خاتمه ما در سه مقام گفتگو کردیم. یکی نظر به مرأه من وراء شیشه و زجاج و دوربین بود؛ دوم نظر به زن نامحرم در آب و آینه بود؛ سوم نظر به تصویر المرأه بود. منتهی در مورد تصویر عرض کردیم این گاهی به صورت تصویر ثابت و عکس است، آنچه که ما اصطلاحاً امروز به آن عکس می‌گوییم. به تفصیل در این باره بحث کردیم؛ محصل بحث این شد که نظر به تصویر زن حرام نیست. البته این به شرط آن است که بدون تلذذ و ریبه باشد و همچنین به شرط آنکه موجب تهییج، تحریک و اثاره الفتنة، فساد و امثال اینها نباشد. والا اگر فساد بر آن مترتب شود و گناهی از قبیل آن حاصل شود، این به عنوان دیگری دچار مشکل می‌شود. لذا نفس نگاه و نظر به تصویر ثابت زن نامحرم، گفتیم دلیلی بر حرمتش وجود ندارد.

دو مورد دیگر باقی مانده که ان شاء الله با بررسی این دو مورد از مسأله هجدهم فارغ می‌شویم و وارد در مسأله نوزدهم خواهیم شد.

نظر به زن در فیلم

یکی تصاویر متحرک است؛ یعنی فیلم. فیلم در واقع مجموعه‌ای از همان تصاویر و عکس‌هاست که در کنار هم قرار می‌گیرند و به نظر متحرک می‌آیند و مثل این است که همه کارها یا حرکات و سکانات شخص دیده می‌شود؛ حالا اینکه مثلاً می‌گویند در هر ثانیه ۱۸ تصویر و عکس گرفته می‌شود یا بیشتر، این تصاویر وقتی در یک ثانیه از یک شخص گرفته می‌شود طبیعتاً این هر لحظه که این دست و صورت و سر را حرکت می‌دهد، این ثبت می‌شود و وقتی کنار هم قرار می‌گیرد، متحرک به نظر می‌رسد. لذا ماهیت فیلم در واقع همان عکس است، منتهی به نحوی این عکس‌ها در کنار هم قرار می‌گیرند و تبدیل می‌شود به تصویر متحرک؛ ماهیت فیلم غیر از این نیست. یعنی ثبت لحظات حرکت و سکانات و حرکات شخص در یک وسیله‌ای و نشان دادن آنها در کنار یکدیگر؛ ماهیتاً فرقی با عکس ندارد. فرق هم نمی‌کند در تلویزیون، سینما؛ هر چه این صنایع پیشرفت می‌کند، طبیعتاً کیفیت این تصاویر بهتر و قوی‌تر می‌شود.

بر این اساس، در مورد فیلم هم نمی‌توانیم دلیلی برای حرمت داشته باشیم. یعنی همان ادله‌ای که برای حرمت نظر به عکس ذکر شد، از عمومات و اطلاقات ادله حرمت نظر به مرأه اجنبیه بگیریم تا برخی ادله خاص که مثلاً به نوعی نظر را سهمی از

سهام ابلیس قرار داد یا زناي چشم قرار داد يا برخی حکمت‌هایی که برای نظر ذکر شده و برخی از راه تنقیح مناط خواستند از این ادله و روایات حرمت را استفاده کنند؛ همه اینها پاسخ داده شد. بنابراین دیگر نیازی به اعاده این بحث وجود ندارد. همان ادله‌ای که برای حرمت نظر به تصویر ثابت از زن نامحرم ذکر شد، همان ادله اینجا هم می‌تواند ذکر شود و پاسخ‌هایی که به این ادله در گذشته دادیم، همان پاسخ‌ها هم در مورد فیلم و تصویر متحرک مطرح می‌شود. البته همین فیلم اگر با لذت به آن نگاه شود، با ریبه نگاه شود یا موجب تهییج شود، موجب فساد و فتنه شود، موجب گناه شود، طبیعتاً به عنوان دیگری می‌تواند حرام شود؛ والا نفس نظر به زن در فیلم با توجه به آنچه که تا به حال گفتیم، به نظر می‌رسد این هم اشکالی ندارد، هرچند باز همان احتیاط اینجا جریان پیدا می‌کند که والا حوط الاجتناب؛ احتیاط مستحب در اجتناب از نظر است و این اقرب الی الصواب است.

بررسی تفصیل بین پخش مستقیم و غیرمستقیم

فقط در این خصوص یک تفصیلی برخی داده‌اند بین پخش مستقیم و پخش غیرمستقیم؛ در مورد فیلم این چنین گفته‌اند که اگر پخش مستقیم یا زنده یا به تعبیر عرب‌ها مباشر باشد، این اشکال دارد. نظر به زن نامحرم در پخش مستقیم اشکال دارد؛ بر این اساس آن کسی که دارد اخبار می‌گوید و مستقیم است، یا فرضاً از یک مراسمی به صورت زنده دارند فیلمی را پخش می‌کنند و زن نامحرم و اجنبیه‌ای در آن هست، این نظر اشکال دارد. اما اگر پخش مستقیم و زنده نباشد، این اشکالی ندارد. عمده این است که در مورد فیلم برخی از کسانی که قائل به حرمت نظر به تصویر المرأة نیستند و نظر به تصویر المرأة را جایز می‌دانند، اینجا تفصیل داده‌اند. عمده این است که ببینیم دلیل این تفصیل چیست و آیا اساساً این تفصیل درست است یا درست نیست.

دلیل تفصیل

نظر کسانی که قائل به تفصیل هستند ظاهراً این است که بالاخره آنچه این شخص در پخش زنده و مستقیم می‌بیند، خود اوست. این فرقی با آب و آینه ندارد؛ همانطور که اگر یک زنی در کنار آب می‌ایستاد و چهره‌اش در آب منعکس می‌شد و شما می‌گفتید لایجوز النظر الیها، به این دلیل که این را خود او می‌دانستید، نمی‌گفتید تصویر المرأة، می‌گفتید این خود اوست و این الان خود اوست که دارد مورد نظر و نگاه قرار می‌گیرد، اینجا هم همین‌طور است. این کسی که الان مستقیم تصویر او پخش می‌شود، این در واقع خود اوست؛ این دیگر تصویر او نیست. عرف این را خود او حساب می‌کند و می‌گوید الان با میلیون‌ها بیننده حرف می‌زند و میلیون‌ها بیننده دارند او را نگاه می‌کنند. اما اگر مستقیم نباشد، این همان حکم تصویر را پیدا می‌کند و این دیگر خود او نیست و این تصویر او محسوب می‌شود.

این نهایت چیزی است که در این رابطه می‌توان ذکر کرد که در واقع این کأن مثل آن شرایط و موقعیتی است که به سبب مرآة و آینه یا به سبب ماء صاف و زلال چهره آن زن دیده شود. اگر آنجا ما قائل به حرمت شویم، اینجا هم باید قائل به حرمت شویم.

بررسی تفصیل

ولی حق آن است که بین اینها فرق است؛ یعنی واقع این است که عرف بین نظر به مرآة اجنبیه و نظر به تصویر او ولو متحرک، ولو مستقیم، فرق می‌گذارد. اگر کسی چهره یک شخصی را در تلویزیون یا سینما ببیند، عرف نمی‌گوید او را دیده؛

می‌گویند فیلم او را دیده است. اگر زنده هم باشد، می‌گوید من او را در تلویزیون دیدم. ممکن است به حسب برخی قرائن حالی و مقالی نگویید در تلویزیون یا روزنامه دیدم، ولی معلوم است. الان مثلاً کسی بیاید ادعا که من رئیس جمهور آمریکا را دیدم؛ این خیلی روشن است که وقتی می‌گوید من رئیس جمهور آمریکا را دیدم، یعنی در تلویزیون او را دیدم، یا در فیلم‌های پخش شده از او در برخی کانال‌ها دیدم. هیچ کسی ذهنش نمی‌رود به این سمت که من خودم او را دیدم.

سؤال:

استاد: هیچ فرقی بین این دو نمی‌گذارد. ... برای اینکه آن یک تصویر است، اما اینجا تصاویر متعدد کنار هم قرار گرفته و تبدیل به فیلم شده است. اگر کسی ادعا کند که من فلان شخص را دیدم و مثلاً داشت سخنرانی می‌کرد، اگر قرینه‌ای در کار باشد که این منظورش در تلویزیون یا سینماست، نمی‌گویند که خودش را دید. یعنی از نظر عرف بین آنجایی که نظر به خود شخص صورت می‌گیرد یا نظر به فیلم او، اینها فرق است. واقعاً عرف بین خود زن و فیلم زن فرق می‌گذارد؛ تردیدی در این نیست که اگر فیلمی نشان داده شود، نمی‌گویند خود او را دید.

سؤال:

استاد: عمده بحث این است که ما ادله‌ای داریم که به حسب این ادله حکم به حرمت نظر به زن نامحرم شده است. فرضاً موی زن نامحرم دیدنش حرام است. این ادله را ما یک به یک بررسی کردیم؛ آنچه از این ادله بدست آمد، النظر الی شعر المرأة، النظر الی ساق المرأة، النظر الی ید المرأة، اینها جایز نیست. حالا اگر ما می‌خواهیم در مورد تصویر، فیلم، مستقیم و غیرمستقیم، مباشر و غیرمباشر، به این ادله تمسک کنیم باید ببینیم این ادله واقعاً شامل این مورد می‌شود یا نه. عنوان المرأة الاجنبیة؛ شما نمی‌گویید هذه امرأة، می‌گویید هذه تصویر المرأة؛ لذا بعضی‌ها همان‌جا در مورد آینه گفته‌اند که نظر به زن در آینه اشکال ندارد. من نظرم این نبود. اما می‌خواهم عرض کنم که اینکه شما تمسک کنید به مسأله مناط و تنقیح مناط، اینکه همان مفسد و همان حکمت‌ها و همان چیزها اینجا هم می‌آید، این یک بحث دیگری است که ما آنجا پاسخش را دادیم. کأن ادله و عمومات حرمت نظر به امرأة دو دسته‌اند؛ یک دسته همین اطلاقات و عموماتی که حکم را روی عنوان المرأة برده‌اند. ما ببینیم این عنوان شامل تصویر المرأة می‌شود یا نه؛ اینکه شما الان می‌بینید امرأة نیست، این تصویر المرأة است. شما می‌گویید فرقی با آینه ندارد؟ من می‌خواهم بگویم فرق دارد. در مورد آینه آن زن آنجا ایستاده؛ انعکاس نور در صورت او و خصوصیت این جسم شفاف به نام آینه، طوری است که دارد آن را به شما نشان می‌دهد؛ تبدیلی صورت نمی‌گیرد. اما آنچه در دوربین - چه عکاسی و چه فیلمبرداری - اتفاق می‌افتد غیر از این است. در پخش زنده و تلویزیون الان این تصاویر از طریق امواج منتقل می‌شود؛ یعنی شما یک طرف نشسته در غرب کره زمین و دیگری در شرق کره زمین و این امواج فعل و انفعالاتی پیدا می‌کنند و یک دستگاه فرستنده است و یک دستگاه گیرنده، این را می‌آورد و یک تصویری از او نشان می‌دهد. آنچه که الان شما می‌بینید قطعاً با آنچه که از زن در آینه می‌بینید، متفاوت است. آنجا خودش است و ایستاده و حضور دارد و شما آینه را گذاشته‌اید و دارید با آینه او را می‌بینید.

سؤال:

استاد: بحث فاصله نیست؛ من نمی‌خواهم بحث دور بودن و نزدیک بودن را بگویم. می‌خواهم عرض کنم این جسم شفاف وقتی در مقابل او قرار می‌گیرد و نور به آن می‌تابد، او را نشان می‌دهد. اینجا تبدیل نمی‌کند این را به تصویر و بعد به امواج و بعد این امواج در گیرنده‌ای تبدیل کند به ... این در واقع بدون تردید تصویر المرأة است و خود مرأة نیست. پس ادله حرمت نظر به مرأة - این قسم اول که بیان شد - بدون تردید شامل تصویر نمی‌شود.

سؤال:

استاد: آن حکمت‌ها را باید بحث کنیم که آیا اینجا وجود دارد یا نه. بله، اگر پای آن عناوین وسط بیاید، آن به یک جهت دیگری می‌تواند حرام شود. فرض کنید که در یک جایی هیچ کدام از اینها اتفاق نمی‌افتد و فرق می‌کند با نظر به خود زن که به هر حال بسیاری از فتنه‌ها و گناهان و مفسدات با دیدن خود زن اتفاق می‌افتد و یا اینکه او را نبیند؛ حالا چه نسبت به او و چه نسبت به دیگران.

لذا این ادله به نظر می‌رسد شامل تصویر نمی‌شود. اما اینکه شما می‌گویید عین آینه است و فرقی با آینه ندارد، به نظر می‌رسد واقعاً فرق دارد. عمده این است که از نظر عرف این همسانی و یکسانی مرأة و تصویر المرأة قابل قبول نیست. عرف اینها را همسان و یکسان نمی‌داند؛ عرف اینها را دو چیز می‌داند. ممکن است بگویید خیلی به هم نزدیک هستند، اما اینها را دو چیز می‌داند. مسأله دوربین مداربسته یک چیز دیگری است. ما الان درباره تلویزیون و سینما بحث می‌کنیم.

سؤال:

استاد: اینجا این دوربینی که فیلم برمی‌دارد، تارة ما در مورد فیلمبردار داریم بررسی می‌کنیم؛ این فیلمبردار و عکاس مقابل او ایستاده و دارد این را از پشت شیشه نگاه می‌کند؛ مثلاً یک خرده او را نزدیک‌تر هم کرده است. یک وقت تکلیف این را می‌خواهیم بگوییم و یک وقت تکلیف این فیلمی است که از این شخص برمی‌دارد و دیگری آن را می‌بیند. این فیلمبردار و عکاس دارد در واقع خود آن زن را می‌بیند. یعنی به عنوان نگاه کننده و ناظر به زن نامحرم شناخته می‌شود. اما کسی که فیلم یا عکسی را می‌بیند، آیا به عنوان الناظر الی المرأة الاجنبیه شناخته می‌شود یا الناظر الی تصویر المرأة الاجنبیه؟ به کسی که دارد فیلمبرداری یا عکاسی می‌کند، نمی‌گویند دارد به تصویر مرأة نگاه می‌کند؛ می‌گویند به خودش دارد نگاه می‌کند، ولو از پشت دوربین است. اما اگر همین فیلم را دیگری ببیند، نمی‌گویند دارد به مرأة اجنبیه نگاه می‌کند؛ می‌گویند دارد به تصویرش نگاه می‌کند. پس بین تصویر و خود او فرق است.

لذا به نظر می‌رسد که واقع این است که اینکه آقایان تفصیل داده‌اند بین پخش مستقیم و غیرمستقیم، وجهی ندارد. چون هیچ فرقی نمی‌کند؛ تصویر، تصویر است. مستقیم و غیرمستقیم چه تأثیری در این مسأله دارد؟ لذا فتوای بسیاری از آقایان هم همین است که بین پخش مستقیم و غیرمستقیم فرقی نیست.

نظر به زن در دوربین مداربسته

سراغ دوربین مداربسته می‌آییم. دوربین مداربسته خودش یک موضوع مستقلی است. الان مخصوصاً دوربین‌های مداربسته خیلی زیاد شده است. فرض کنید شما یک کسی دوربینی را در جایی می‌گذارد؛ حالا افراد مختلف رفت و آمد می‌کنند؛ زنان رفت و آمد دارند. آیا نگاه کردن به زن در دوربین مداربسته، این چه حکمی دارد؟ آیا ادله حرمت نظر شامل این

می‌شود یا نمی‌شود؟ از یک جهت ممکن است ما بگوییم دوربین مداربسته و نگاه کردن به زن نامحرم از طریق دوربین مداربسته در همان حال حضور، نه آن فیلم‌هایی که ضبط می‌شود و بعداً می‌بینند؛ این می‌شود مثل همان تصاویر متحرکی که قبلاً درباره‌اش بحث کردیم. آیا این کسی که از طریق دوربین مداربسته نگاه می‌کند، این مثل این فیلمبردار است؟ چون عرض شد فیلمبردار وقتی با دوربین به زن نامحرم نگاه می‌کند، دوربین را گفتیم جایز نیست؛ در مقام اول گفتیم از نظر عرف النظر الی المرأة الاجنبیة من وراء الزجاج یا من وراء النظارة، عینک یا دوربین، نظاره هم به عینک می‌شود گفت و هم به دوربین؛ فرضاً یک فیلمبرداری است که مستقیم نگاه نمی‌کند و با دوربین فیلمبرداری می‌خواهد نگاه کند، گفتیم این خالی از اشکال نیست؛ ادله حرمت نظر آنجا را می‌گیرد. چون در واقع این از نظر عرف نظر به خود او محسوب می‌شود، حالا من وراء یک شیشه صاف و عادی یا دو تا شیشه‌ای که در یک شرایط خاصی کنار هم قرار می‌گیرند؛ عرف اینها را یکسان می‌بیند. لذا ادله حرمت نظر در اینجایی که کسی دارد فیلمبرداری یا عکاسی می‌کند و از طریق شیشه دوربین می‌بیند، برای او جایز نیست و این نظر به خود او محسوب می‌شود و از نظر عرف بین اینها فرقی نیست. حالا بگوییم کسی که با دوربین مداربسته به زن اجنبی و نامحرم نگاه می‌کند، این مثل همان فیلمبردار و عکاس است که دارد از پشت شیشه یا شیشه‌هایی آن زن را می‌بیند، لذا این جایز نیست.

ولی به نظر می‌رسد فرق است بین نگاه به زن از طریق دوربین مداربسته و نگاه به زن از طریق دوربین فیلمبرداری. در دوربین فیلمبرداری در واقع همان لحظه‌ای که این شخص دارد نگاه به زن نامحرم می‌کند، این از وراء شیشه یا زجاج دارد می‌بیند؛ این کأن از نظر عرف هیچ فرقی نمی‌کند. مگر اینکه بگوییم این دوربین‌های جدید اساساً شکل کار و صنعتش به نحو دیگری است. چون الان در دوربین‌های جدید کسی از پشت شیشه نگاه نمی‌کند. الان همین دوربین‌های جدید یک چیزی را دریافت می‌کند و در یک صفحه‌ای نمایش می‌دهد. اینجا دیگر کسی مثلاً به خود زن از پشت شیشه نگاه نمی‌کند. این ممکن است یک چنین چیزی گفته شود. اما واقع این است که در این موارد، عرف اینها را یکسان می‌بیند؛ مثل نظر به زن در آب و آینه است. اما در مورد دوربین مداربسته واقع این است که آنچه که این شخص می‌بیند، آنچه که او در پشت صفحه تلویزیون می‌بیند، از یک جهت ممکن است بگوییم که این خود او نیست و عرف اینها را دو تا می‌بیند. اینجا نمی‌گویند ينظر الی المرأة؛ می‌گویند ينظر الی تصویره.

پس دو احتمال اینجا هست؛ یحتمل که بگوییم النظر الی المرأة از طریق دوربین‌های مداربسته، این در واقع نظر به خود او محسوب می‌شود. احتمال دارد بگوییم این نظر به خود او نیست، بلکه نظر به تصویر اوست و عرف بین نظر به خود او و تصویر او فرق می‌گذارد. فرض ما اساساً این است که ما به طور کلی این قول را و این موضوع را در این چهارچوب و بر این مبنا بررسی می‌کنیم که عرف بین نظر به مرأه و تصویر المرأة فرق می‌گذارد. اگر بگوییم هیچ فرقی نمی‌گذارد و تصویر المرأة را مثل خود مرأه می‌داند، اصلاً تکلیف معلوم است و این هم جایز نیست. اما فرض ما این است که عرف بین تصویر المرأة و خود مرأه فرق می‌گذارد. آن وقت بر این اساس و این دیدگاه، این دو احتمال قابل ذکر است. یک احتمال این است که بگوییم نظر به زن از طریق دوربین مداربسته، نظر به خود اوست و نه تصویر او؛ احتمال دوم این است که بگوییم این نظر به تصویر اوست و نه نظر به خود او. طبق احتمال اول، نظر جایز نیست؛ طبق احتمال دوم، نظر جایز است.

حالا کدام یک از این دو احتمال را باید بپذیریم؟ یعنی واقعاً در نگاه از طریق دوربین مداربسته ما می‌توانیم بگوییم این مثل پخش زنده تلویزیون است یا فرق می‌کند؟ در پخش زنده تلویزیون گفتیم اشکالی ندارد، چون این ينظر الی تصویرها. کسی هم که با دوربین مداربسته دارد نگاه می‌کند، این دوربین مداربسته در واقع مثل این است که این شخص اینجا نشسته و بیرون از منزلش، در حیاطش، در اتاق دیگر دارد نگاه می‌کند. این نظر به تصویر محسوب می‌شود یا نظر به خود او؟ به نظر ما این نظر به تصویر المرأة است و این نظر به خود او محسوب نمی‌شود و اینجا هم عنوان تصویر دارد. اینجا نمی‌توانیم بگوییم انه ينظر اليها. ظاهرش این است که این به تصویر المرأة نظر می‌کند و تصویر از شمول ادله و اطلاقات و عمومات حرمت نظر خارج است. مگر اینکه یک عنوان دیگری بر آن بار کنیم. بحث مخفیانه بودن و شرایط خاص و اینها را کار نداریم. اصلاً فرض کنید در یک شرایط عادی و خود زن هم می‌داند که دارند او را می‌بینند؛ آیا این جایز است یا نه؟ فرض هم این است که التذاذ و ریبه‌ای در کار نیست و فساد و فتنه‌ای به دنبال ندارد. آیا این جایز است یا نه؟ این نظر به تصویر است؛ نظر به خود زن محسوب نمی‌شود. لذا لا یبعد أن یقال به جواز النظر الی المرأة از طریق دوربین مداربسته.

سؤال:

استاد: این در حقیقت یک نوع مسامحه و مجاز در کار است. آیا اینجا وقتی دارد می‌گوید من دارم تو را می‌بینم، یعنی خود تو را می‌بینم یا تصویر تو را؟ ... بالاخره می‌خواهیم خطابات شرعی را تطبیق دهیم بر موضوعات؛ قبلاً هم گفتیم در جایی که شارع مفهومی را اختراع نکرده و موضوعی را خودش اختراع نکرده و یا قید و قیودی بر آن نگذاشته، در چنین مواردی راه مراجعه به عرف است؛ عرف باید موضوع را تشخیص دهد. آیا واقعاً عرف در همین مواردی که شما گفتید، می‌گوید این خودش است یا تصویرش؟ می‌گوید من شب گذشته با فلانی ارتباط تصویری داشتم؛ همین الان شما در دنیا ببینید سمینار تبدیل شده به وینار. می‌گویند ارتباط تصویری، ارتباط ویدیو کنفرانسی. عرف می‌گوید اینجا جلسه برگزار شد ولی آیا واقعاً همدیگر را دیدند؟ نه؛ از طریق همین ابزارها ارتباط تصویری برقرار کردند. ارتباط تصویری غیر از ارتباط حضوری است. دیدن شخص غیر از دیدن تصویر اوست. در همه اینهایی که شما می‌فرمایید، اینها دیدن تصویر است. عرض کردم که به ذهن شما نیاید که ارتباط یک مرد نامحرم، دیدن یک مرد نامحرم زن نامحرم را، این مفاسد دارد، خلوت اینها مفاسد دارد؛ اینها یک عناوین دیگری می‌شود.

سؤال:

استاد: فرض کنید یک گفتگوی عادی و در یک جمعی است؛ یک طرف این آقا نشسته و یک طرف جلسه تعدادی دانشجو هستند؛ خانم و آقا هستند، بعضی از اینها هم بی‌حجاب هستند. شما این فرض را در نظر بگیرید. فرض این است که عناوین ثانوی را کنار بگذاریم. آیا می‌تواند نگاه کند یا نه؟ این می‌توانیم بگوییم ينظر الیهن یا ينظر الی تصاویرهن؟ این دارد نگاه به تصویر اینها می‌کند. عرف چه می‌گوید؟ ... بهترین شاهد بر اینکه خود او نیست، این است که آن کسی که امریکاست، این اگر بگوید من دارم او را می‌بینم، عرف اصلاً می‌پذیرد که دارد خود او را می‌بیند؟ ... از نظر عرف هیچ فرقی بین فیلم، زنده، مستقیم، غیرمستقیم نیست. دوربین مداربسته هم ظاهرش همین است؛ یعنی از نظر عرف این تصویر المرأة محسوب می‌شود، نه خود مرأة.

فقط نقاشی باقی می‌ماند.

سؤال:

استاد: این در بحث‌ها مطرح شده که اینکه می‌گویند زنده، ... زنده مثل تصاویر مسابقات ورزشی؛ بالاخره آقایان بدن‌هایشان بعضاً نیمه عریان است و زنان نگاه می‌کنند. خانم‌ها هم چنین است و آقایان نگاه می‌کنند. اینجا گفته‌اند این زنده نیست؛ برای اینکه این در واقع تا از آنجا ارسال شود و اینجا دریافت شود، معمولاً یک یا دو دقیقه فاصله است. این را بعضی‌ها گفته‌اند که تأخیر یک یا دو دقیقه‌ای دیگر زنده نیست؛ همین یک یا دو دقیقه تأخیر کافی است که بگوییم این اشکالی ندارد؛ آنچه که می‌نویسد زنده، در واقع زنده نیست، چون همیشه چند ثانیه‌ای بین آن فاصله است. لذا شما می‌بینید در این ارتباطات تصویری اینترنتی و خبرنگارانی که گزارش می‌دهند، تا سلام می‌کند و تا او جواب دهد، چند ثانیه فاصله می‌افتد. همین کافی است که برخی بگویند این اشکال ندارد و غیرمستقیم است. ولی واقع این است که این مقدار از نظر عرف فرقی نمی‌کند؛ حالا صدا کمی با تأخیر می‌رسد. آن چیزی که در بحث آقایان است، در هر دو فرض است؛ وقتی می‌گویند مستقیم و زنده، یک وقت مطلق می‌گویند که هم شامل تأخیر یک یا دو دقیقه می‌شود و هم بدون تأخیر. بعضی‌ها که می‌گویند مستقیم و زنده، همان مورد بدون تأخیر است و اگر تأخیر داشته باشد آن را از مجرا خارج می‌دانند و آن را غیر مستقیم حساب می‌کنند.

سؤال:

استاد: عمدی بودن برای شرایط خاصی است که آن بیش از یک دقیقه هست؛ گاهی دو یا سه دقیقه تأخیر دارد. ولی همیشه اینطور نیست؛ یعنی آنجایی که عمدی نباشد، بالاخره یک تأخیر چند ثانیه‌ای قطعاً هست و این را نمی‌توان کاری کرد.

نظر به نقاشی زن

بحث نقاشی باقی مانده است. نقاشی هم دو صورت دارد؛ نقاشی ثابت و متحرک. اگر ما در مورد تصویر اعم از عکس و فیلم قائل به جواز شدیم، اینجا به طریق اولی قائل به جواز هستیم. برای اینکه نقاشی مسلماً از نظر عرف همسانی و یکسانی با خود مرأه ندارد. درست است که شباهت دارد و نظیر هست، ولی در عین حال خیلی با او متفاوت است. گاهی این شباهت خیلی تام و زیاد است و گاهی کمتر است. لذا فرق نمی‌کند که چه نقاشی ثابت و چه نقاشی متحرک که اصطلاحاً به آن انیمیشن می‌گویند، اینها هم حکم به جواز در موردشان می‌شود. چون عرف تفاوت بین مرأه و نقاشی او را واضح‌تر می‌بیند. لذا اینجا هم اشکالی ندارد.

هذا تمام الکلام در مسأله هجدهم؛ که ما در واقع دو چیز را به آن اضافه کردیم. یکی حکم قدمین بود که در متن تحریر نبود؛ یکی هم نظر به عکس و تصویر و حواشی آن که تمام شد.

«والحمد لله رب العالمین»